

ISSN 2521-1366 (Online), ISSN 2415-802X (Print)

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра івент-індустрій, культурології та музеєзнавства

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

***Альманах
наукового товариства «Афіна»
кафедри культурології та музеєзнавства***

Випуск 21

Засновано у 2003 році

Рівне – 2021

ББК 71.0

А 43

УДК 008:168.522

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри івент-індустрії, культурології та музеєзнавства. Вип. 21 / За ред. проф. В. Г. Виткалова. Рівне : РДГУ, 2021. 126 с.

Головний редактор:

Виткалов С.В. – доктор культурології, професор, професор кафедри івент-індустрії, культурології та музеєзнавства РДГУ

Редакційна колегія:

Чміль Г.П. – доктор філософських наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії мистецтв України, директор Інституту культурології Національної академії мистецтв України (голова редколегії)

Виткалов В.Г. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри івент-індустрії, культурології та музеєзнавства РДГУ (заступник головного редактора, відповідальний секретар)

Випих-Гавронська А. – доктор мистецтвознавства (габілітований), професор, проректор відділу розвитку Академії ім. Я. Длугоша (Польща)

Петрова І.В. – доктор культурології, професор, завідувач кафедри івент-менеджменту та індустрії дозвілля, Київський національний університет культури і мистецтв

Єфіменко А.Г. – доктор мистецтвознавства, професор Українського Вільного університету (Мюнхен, Німеччина)

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, проректор із науково-педагогічної та навчально-методичної роботи РДГУ

Потапчук Т.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри пісенно-хорової практики та постановки голосу РДГУ

Круль П.Ф. – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри теорії та історії виконавського мистецтва ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»

Кушнарєнко Н.М. – доктор педагогічних наук, професор, проректор із наукової роботи ХДАК

Постоловський Р.М. – кандидат історичних наук, професор, ректор РДГУ

Сабадаш Ю.С. – доктор культурології, професор, завідувачка кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету

Стоколос Н.Г. – доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри релігієзнавства і теології Національного університету «Острозька академія»

Швецова-Водка Г.М. – доктор історичних наук, професор, професор кафедри документальних комунікацій та бібліотечної справи РДГУ

Яремко-Супрун Н.О. – доктор мистецтвознавства, професор кафедри музичного фольклору РДГУ

Рецензент:

Гончарова О.М. – доктор культурології, професор, професор кафедри музеєзнавства і пам'яткознавства Київського національного університету культури і мистецтв

Науковий редактор і упорядник випуску – **проф. Виткалов В.Г.**

Видання зареєстровано ISSN International Centre (Paris, FRANCE): ISSN 2521-1366 (Online), ISSN 2415-802X (Print)

Видання індексується: Index Copernicus (Польща), Google Scholar, Cosmos (США) та Research Gate, Research Bible (Німеччина); CEEOL; Cite factor; European Reference Index for the Humanities (ERIH), Збірник поданий на порталі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в інформаційному ресурсі «Наукова періодика України».

Редакція не завжди поділяє точку зору автора. За точність наведених цитат, імен, прізвищ, дат відповідальність несуть автори.

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 26 травня 2022 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р. Зареєстровано Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.

УДК 477.77.2

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ
ЯК ШЛЯХ ЇХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ**

Лесковець Катерина Петрівна – здобувачка вищої освіти I (бакалаврського) рівня спеціальності 034 «Культурологія», Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
<https://orcid.org/0000-0002-1929-2694>
katyshase12@ukr.net

Розглядається сучасний стан процесу соціалізації дітей із особливими фізіологічними потребами. Охарактеризовано сутність та види дозвілля, за допомогою яких можна покращити стан робот із цією категорією. Визначені особливості організації вітчизняного дозвілля дітей з особливими потребами. Йдеться про важливість роботи з дітьми цієї категорії, а також про ті види дозвілля, які можуть бути використані для їх соціалізації і які є найбільш ефективними у сучасних умовах. Використовується власний досвід такої діяльності.

Ключові слова: діти з особливими потребами, соціалізація, вітчизняне дозвілля, організація дозвілля.

Постановка проблеми. Нині у суспільстві та науці велику увагу приділяють питанням соціалізації дітей за умов нестабільності економічної, політичної, соціальної сфер життя суспільства. Не менший інтерес викликає проблема соціалізації дітей із особливими потребами. Формування та розвиток соціального потенціалу дітей з особливими потребами, їх активна участь у житті суспільства могли б сприяти подальшому розвитку економіки країни та її стабільному функціонуванню.

Вирішення проблеми соціального виховання та освіти дітей з обмеженими можливостями здоров'я є в наші дні актуальним через об'єктивні труднощі соціального функціонування та входження дитини до суспільства. Численні проблеми можуть мати як біологічну, психічну, соціальну природу, і комплексний характер, виявлятися різною мірою вираженості.

Одним з основних завдань під час роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є їх соціалізація у колективі з іншими дітьми. Найбільш прогресивним методом соціокультурної реабілітації дітей-інвалідів являється дозвілля. Дозвілля – це такий вид діяльності, у якому органічно поєднуються навчання та виховання. З одного боку, воно сприяє формуванню у дитини різних уявлень про сутність тих чи інших явищ, розвиває певні вміння та навички, а з іншого боку, дозвілля формує моральні якості особистості людини, такі як цілеспрямованість, особистісну та пізнавальну активність, вміння взаємодіяти з дітьми, планувати діяльність, надавати взаємодопомогу, співпрацювати.

Останні дослідження та публікації. Дослідженню проблем дітей з особливими потребами присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: Ю. Василькової, А. Колупаєвої, Т. Ілляшенко, Л. Шипіциної та ін. Загальних проблем соціалізації торкаються роботи таких учених, як Г. Андреева, Н. Андреевкова, І. Кон, О. Мудрик, а також праці відомих педагогів, серед яких В. Сухомлинський, А. Макаренко. До числа помітних дослідників XIX-XX століть, які систематизували питання дозвілля дітей, варто віднести А. Макаренко, В. Сухомлинського, Л. Толстого, К. Ушинського, С. Шацького та ін., однак окреслена проблема є інформаційно невичерпаною.

Мета статті – розглянути шляхи вдосконалення соціалізації дітей з особливими потребами за допомогою організації вітчизняного дозвілля.

Вклад матеріалу дослідження. Термін «діти з особливими потребами» використовується як у широкому соціальному, так і у науковому контексті. У науковому цей термін важливий тому, що він орієнтує дослідників на «проникність» кордонів між науками про аномальну і нормальну дитину, тому що дітьми з особливими освітніми потребами можуть бути як діти з психофізичними порушеннями, так і діти, які не мають таких порушень. Іноді особливі освітні потреби можуть обумовлюватися соціокультурними чинниками.

Зміст терміна «діти з особливими потребами» відображає традиційне для вітчизняної науки розуміння дитини з порушеннями у розвитку як дитини, що потребує «обхідних шляхів» досягнення тих завдань культурного розвитку, які в умовах норми досягаються способами виховання і які укоренилися в культурі та прийняті у суспільстві.

Діти з особливими потребами – це діти, що потребують отримання спеціальної психолого-педагогічної допомоги та організації особливих умов при їх вихованні та навчанні. Вже доведено, що дитина з обмеженими можливостями здоров'я відчуває труднощі проникнення в сенс людських відносин, тобто соціалізації, тому що вона не може їх пізнати тими способами, якими користується дитина, що нормально розвивається.

Отже, соціалізація – це процес і результат включення індивіда до соціальних відносин. У процесі соціалізації індивід стає особистістю і набуває знання, вміння та навички, необхідні для життя серед людей. У процесі соціалізації здійснюється включення індивіда до соціальних відносин, і завдяки цьому може змінюватися його психіка. Найвищим рівнем соціалізації особистості є її самоствердження, реалізація її соціального потенціалу. Цей складний процес здійснюється зазвичай відповідно до певного соціально-психологічного сценарію, зміст якого залежить як від рольових позицій суб'єкта, так і від зовнішніх умов, тобто впливу соціального мікросередовища [1, с. 21].

Для дітей з особливими потребами особливе значення має організація вільного часу, зміст та спрямованість якого багато в чому визначаються ціннісними орієнтаціями особистості. Саме у вільному часі реалізуються запити соціальної практики та суттєво розширюються традиційні напрямки, форми, технології роботи з дітьми-інвалідами. Усе це зумовлює необхідність оптимізації змістовного напрямку вільного часу, підвищення якості діяльності соціокультурних інститутів [3, с. 178].

Відповідно до соціально-педагогічної концепції, вільний час розглядаємо як абсолютну величину добового бюджету часу, що заповнюється у змістовному плані на власний розсуд та бажання, як час, що принципово відрізняється за мотивацією та який спрямований на всебічний розвиток дитини з особливими потребами, за характером правового регулювання, що відрізняється від навчального часу, що має обов'язковий характер і регульований у межах державного освітнього стандарту [1, с. 25].

У межах вільного часу дитина добровільно вибирає види діяльності, розпоряджається ним на власний розсуд. Однак при цьому передбачається, що спрямованість інтересів, потреб та мотивації особи співвідноситься з суспільними інтересами та потребами. Вільний час за змістом має соціально-значущий характер, сприяє розвитку здібностей і цим компенсує інвалідність, тобто, заважає вродженому чи набутому дефекту зайняти центральне місце у формуванні та становленні особистості, забезпечує стандартними схемами поведінки та взаємодії, дозволяє подолати чи запобігти відчуттю власної неповноцінності. Організація вільного часу дітей з особливими потребами може здійснюватися різноманітними соціальними інститутами, в інфраструктурі яких особливе місце займають культурно-дозвільні установи: клубні об'єднання, студії, гуртки тощо.

Одним із значущих аспектів соціальної інтеграції дітей з особливими потребами та інвалідів є створення умов забезпечення дозвілля. У свою чергу, дозвілля є інструментом соціалізації дітей з особливими потребами, оскільки включає різноманітні заняття, колективні ігри та спільні поставлені цілі, такі як підготувати малюнки на конкретну тему, організувати невелику тематичну виставку, оформити альбом і таке інше [3, с. 185].

Для визначення специфіки та потенціалу дозвільної діяльності необхідно звернутися до визначення змісту поняття «дозвілля». І, насамперед, наполягаємо на тому, що дозвілля має бути організованим, а не стихійним, оскільки тоді й результат буде прогнозованим.

Дозвілля – сильний засіб соціалізації дітей, що включає як соціально-контрольовані процеси цілеспрямованого на становлення особистості, засвоєння дітьми знань, духовних цінностей і норм, властивих суспільству чи конкретній спільності, чи групи однолітків, і стихійні, спонтанні процеси, що впливають на формування школяра [2, с. 15].

Дозвілля – це синонім словосполучення «вільний час». У свою чергу вітчизняне дозвілля – це частина позаробочого часу, що залишається в людини після виконання обов'язкових невикробничих обов'язків які пов'язані з місцевою особливістю [4, с. 67].

По-перше, вітчизняне дозвілля – час духовного збагачення, яке дозволяє займатися діяльністю, що розвиває необмежені можливості дітей, їх таланти в найбільш доцільному застосуванні. По-друге, вітчизняне дозвілля – сфера, у якій особливо яскраво та повнокровно розкриваються їх природні потреби у свободі та незалежності, активної діяльності та самовираженні. По-третє, вітчизняне дозвілля – особлива соціальна сфера, де діти з особливими потребами задовольняють особисті потреби самоперевірки, самооцінки власного «я». Суверенний світ дозвілля забезпечує дітей діяльністю, у якій ці риси знаходять можливість активного застосування, тим самим знижуючи рівень тривожності дітей з особливими потребами та сприяючи формуванню навичок соціальної адаптації та інтеграції у суспільство. По-четверте, вітчизняне дозвілля – це зона активного спілкування, що задовольняє особисті інтереси, потреби у контактах. По-п'яте, діти з особливими потребами у сфері дозвілля більш відкриті для взаємодії та впливу найрізноманітніших громадських інститутів та організацій, створених суспільством.

Таким чином, терміном «дозвілля» дітей з особливими потребами позначаємо як вільний час простір за межами навчальної, суспільної та побутової роботи, в яких здійснюються рекреативна та релаксаційна діяльність, що задовольняє та розвиває інтереси, здібності дітей з особливими

потребами, їх вільне спілкування зі значимими їм людьми. Отже, дозвілля – найважливіша частина духовного способу життя дітей які потребують особливої уваги.

Культурно-дозвільна діяльність є одним із суттєвих ресурсів оптимізації соціальної активності інвалідів, має здатність стимулювати процес соціалізації, інкультурації та самореалізації особистості. Виходячи з цього, природним результатом реабілітаційного процесу є інтеграція з особливими потребами в навколишнє соціально-культурне середовище, включення в систему соціокультурних відносин. Водночас дозвільна діяльність допомагає успішно протистояти елементам сегрегації інвалідної спільності, її відокремленню, відчуженню від контактів із навколишнім світом [2, с. 15-20].

В організованому вітчизняному дозвіллі закладено соціальну пам'ять традицій культури, історичну пам'ять попередніх поколінь молоді та дорослих. Вітчизняне дозвілля взагалі «замішане» на духовній наступності традицій, руйнування яких означає кінець культури дозвілля. Дозвілля дітей, їхній вільний час мають величезний вплив на всі найважливіші сторони життєдіяльності сучасного суспільства на політику, економіку, культуру, мораль та ін.

Дозвільна культура багатомірна і вбирає різні пласти культури: ігрову, музичну, танцювальну, театральну «екранну», «читачу» тощо. Дозвіллева культура поєднує у собі найбагатші ресурси вільного проведення навчання, ресурси. Організоване повнокровне вітчизняне дозвілля забезпечує дітей з особливими потребами наступними альтернативними проєкціями. Розглянемо деякі види та методи дозвілля яке можна використовувати з дітьми які мають особливі потреби для їх інтеграції у суспільство та подальшу соціалізацію [5, с. 14].

Ігрові методи, засновані на інтересі дітей та розвивають усі вищі психічні функції дитини. Ігрові методи реалізуються через ігри та ігровий тренінг. Методи театралізації сприяють розвитку в дітей з особливими потребами творчої уяви, акторських навичок та формуванню вони умінь вступати у різні соціальні відносини, запропоновані роллю. До способів театралізації можна віднести перетворення і наслідування. Методи співробітництва полягають у рівноправному духовному контакті дорослих та дітей. До них належать: спільні обговорення, дискусії, що активізує спілкування в парах «дорослий-дитина», у колективі «дорослий-діти». Методи співробітництва ґрунтуються на спільній діяльності дітей та дорослих «на рівних». Методи виховують ситуацій, що полягають у актуалізації моральних якостей дитини з особливими потребами, у стимулюванні моральної поведінки дітей. До методів, які виховують ситуаційну поведінку можна віднести проблемні ситуації, створювані дорослими у процесі проведення будь-яких дозвільних заходів, наприклад дискусій, і стимулюючі моральні уявлення та моральну свідомість дітей. Методи імпровізації проявляються у творчій підприємливості та активізації творчих сил дітей.

Серед різноманітних соціальних характеристик вітчизняного дозвілля найважливішими є два:

- дозвільна діяльність є невиробничою діяльністю;
- дозвільні види діяльності обираються самостійно, з власної ініціативи.

У спеціальних дослідженнях культурно-дозвільна діяльність розглядається найчастіше як складова частина вільного часу, яка витрачається людиною на задоволення. Створення рівних можливостей для дітей з особливими потребами, пов'язане із забезпеченням доступності не тільки освіти та роботи, але й різних форм культури, культурної та дозвільної діяльності. Дана діяльність є одним із суттєвих ресурсів оптимізації соціальної активності інвалідів, що має здатність стимулювати процес соціалізації, інкультурації та самореалізації особистості.

Види вітчизняної дозвільної діяльності настільки різноманітні, наскільки розвинені культурні інтереси та потреби особистості, співвідносні з мистецтвом, колективними та індивідуальними формами творчості, створенням художніх творів, театралізованих вистав, ігрових та конкурсних програм.

Найбільш прогресивним методом соціалізації дітей з особливими потребами та природною формою зміни емоційного стану є арттерапія. Арттерапія – це метод психотерапії, який використовує для лікування художні прийоми та творчість, такі як малювання, ліплення, музика, фотографія, кінофільми, книги, акторська майстерність, створення історій та багато іншого. Арттерапевтичні заняття сприяють більш ясному, тонкому вираженню своїх переживань, проблем, внутрішніх протиріч, з одного боку, а також творчому самовираженню – з іншого. У процесі творчості дітей з особливими потребами набагато яскравіше і наочніше може проявити себе, ніж у листі чи мові. Арттерапевтичні твори сприяють прориву змісту комплексів у свідомість та переживання супутніх їм негативних емоцій. Це особливо важливо для хворих, які не можуть «виговоритися», тому що висловити свої фантазії у творчості легше, ніж про них розповісти. Фантазії, які зображені на папері або виконані в глині, нерідко прискорюють та полегшують промовляння переживань.

Дозвілля методами арттерапії базуються на переконанні, що внутрішнє «Я» людини відображається в зорових образах щоразу, коли вона спонтанно, не особливо замислюючись про свої твори, малює, пише

картину, ліпять скульптуру. Причому використовуються елементарні художні засоби, а для участі в арттерапії не потрібний попередній досвід у творчій діяльності. Малюючи свою проблему, дитина залишає на папері всі негативні емоції. Заняття мистецтвом завжди приносить творче задоволення.

Дуже поширена у використанні фототерапія – художнє фотографування. Велику увагу дитина приділяє моментам, у яких оточення виявляє моральні якості з найбільшою яскравістю, внаслідок чого це сприяє накопиченню морального досвіду дитини, а реалізація цих спостережень на папері олівцем або фарбами, що допомагає сформувати потребу в моральній оцінці поведінки людей. Векладач може просити передати емоції людини у фігурці з пластиліну, намалювати те, що відчуває дитина, оцінити в яких умовах зроблена та чи інша картина, який сенс може нести тощо. Дитина вчиться звертати увагу на поведінку, частіше замислюється над тим, які причини стоять за різними подіями. Уміння розуміти людей, вміння аналізувати через які передумови людина діє – допомагає дитині з особливими потребами знайти правильну лінію поведінки серед однолітків. У навчальному закладі, дитині це необхідно для того, щоб встановити дружні стосунки в дитячому колективі та сформувати чуйність по відношенню до інших дітей. Виходячи з вищевикладеного, вважаємо, що дозвілля яке пов'язане з образотворчою діяльністю дозволяє дітям з особливими потребами пізнати навколишню дійсність, адаптуватися в соціумі і розвинути професійні вміння та навички.

Також одним із видів вітчизняного дозвілля є декоративно-прикладне мистецтво. Залучення до рідної культури, народного мистецтва та традицій через уроки ремесел допомагає дітям з особливими потребами стати більш мобільними та комунікативними, активними та допитливими, відчутти смак життя. Дана методика дає можливість розслабитися і набути внутрішньої рівноваги, оскільки творчість дозволяє в прихованій символічній формі реконструювати ситуацію, що травмує, і знайти її дозвіл через повторне моделювання.

Під час занять прикладною творчістю діти з особливими потребами отримують масу вражень, заряд позитивної енергії, роблять крок назустріч самостійному та незалежному життю, інтеграції у суспільство. Часом відчутти себе потрібним можна, просто створюючи щось власними руками. Емоційне занурення в історію народного мистецтва сприяє зростанню потенціалу можливостей людського організму, що пробуджують почуття впевненості у собі, віру у свої можливості.

Елементом реабілітації є натуротерапія – принцип самозцілення. Самореалізація, усвідомлення свого єднання з іншими членами суспільства, можливість проявити себе – для людей з обмеженими фізичними можливостями є особливо важливим, оскільки означає «бути як усі». Творчість, як і мистецтво немислимі без спілкування, є потужним засобом, сприяючим інтеграції інвалідів у суспільство.

Глинотерапія – ефективний спосіб реабілітації, що поєднує комплекс медичних, валеологічних, культуроорієнтованих комплексів, що має на основі роботи з пластичними матеріалами. Здавня нашим предкам відомо про лікувальні властивості глини, що має антисептичні, абсорбуючі властивості. Практичні заняття з виготовлення глиняної іграшки, поєднуються з розповіддю про історію виникнення іграшки в Україні, сформовані народні традиції та техніку виготовлення. Ліплення сприяє розвитку дрібної моторики, координації та узгодженості рухів рук. Розпис виробу виробляє пластичні рухи, формує почуття ритму, обсягу, пропорцій, кольору, виховує художній смак.

Творча робота з природними матеріалами – це важливий чинник формування трудових навичок, акуратності, планування, сприяє розвитку уяви, просторового мислення. Такі матеріали як папір, картон, тканини, нитки дають уявлення про формування обсягу, розвивають дрібну моторику, розвивають фантазію та самостійність.

Також варто розглянути такий вид вітчизняного дозвілля як ігрова діяльність з елементами театралізації. Участь у фольклорному фестивалі для дітей з особливими потребами означає розширення комунікативного простору, усвідомлення єднання з іншими членами суспільства. Ігрові елементи соціокультурних технологій, що використовуються тут, мають і адаптивне, і лікувально-оздоровче, і емоційне значення.

Хорошими можливостями для соціалізації дітей з особливими потребами є методики ігротерапії, особливо з елементами театралізації, в них використовуються ігри, які б сприяли розвитку уваги, пам'яті, спостережливості. Ігрові програми з піснями, танцями, вікторинами сприяють активізації учасників, міжособистісному спілкуванню, зниженню втоми. У народних іграх сконцентровано позитивний досвід поколінь, динамічні життя. Вони розвивають цілеспрямованість, лідерство, дають м'язову розрядку, сприяють наближенню до ритмів природи. У дозвільній роботі доцільно використовувати тематично витриманий ігровий комплекс, що складається з конкурсної діяльності. При цьому важливо, щоб були враховані психічні та фізичні особливості учасників: гра не

повинна ставити учасників у скрутне становище та викликати у них невпевненість у своїх силах. Ігротерапія на відкритих сценічних майданчиках користується попитом і дітьми, і дорослими.

Для дітей з особливими потребами, це природне заняття та спосіб моделювання відносин з навколишнім світом та розвитку особистості, для дорослих – лояльний та безпечний метод досліджувати свій минулий досвід. Гра дозволяє скинути напругу, позбутися депресії, спонукає активізуватися фізично та розумово у спонтанному вираженні, занурює учасників у атмосферу емоційного комфорту.

Театралізовані дійства на відкритих сценічних майданчиках несуть розкутість і глядачеві, і актору. Нерідко глядачі стають акторами. Люди, що залучаються до дійства, з обмеженими можливостями здоров'я неначебто «відігрують» хворобливі для себе життєві або психологічні ситуації, шукають і набувають оптимальних життєвих ролей [5, с. 78-83]

Велику перевагу у розвитку дітей з особливими потребами мають й колективні ігри. Для участі у них створюється відповідна група. У групі дитина розвивається інтелектуально, збагачується соціальним досвідом, навчається виявляти свою індивідуальність. Якщо проводити змагальні ігри, вона почувається частиною колективу, переживає за свою групу, у разі виграшу команди, відчуває гордість, радість, відчуття своєї причетності до цього. Окремі види змагань можуть бути розраховані й на спільну участь дітей та батьків.

Отримані дітьми з особливими потребами позитивні емоції через участь у масових заходах дадуть ефект, якщо проводитимуться системно, в рамках цільових програм.

Ляльковий театр, особливо театр ростових ляльок (великі лялькові персонажі оптимальні для відкритих сценічних майданчиків через яскравість і розмір). Програми за участю різних ляльок: рукавичних, тростинних, ростових, маріонеток – сприймаються дітьми-інвалідами (та й дорослими) інакше, ніж гра звичайних акторів, навіть якщо ті майстерно загримовані. Адже лялька несе в собі закодований семантичний образ, який сприймають навіть найменші глядачі з інвалідністю. І це не образ іграшки, а набагато глибший і стародавній персонаж, що спонтанно занурює нас у казкову реальність. Лялькотерапія безпосередньо пов'язана з технологіями казкотерапії – адже архетип народної казки сам по собі є змілюючим, у ньому глядач начебто вписується у філософську казку зі щасливим кінцем, історія є засобом зустрічі із самим собою. Діти з особливими потребами набувають знання про закони життя та способи прояву творчої сили, про моральні норми та принципи соціальних взаємин. Казка вчить дитину з інвалідністю продуктивно долати страх, активізувати творчий потенціал.

Корекційна педагогіка спирається на низку принципів, відповідно до яких педагоги організовують вітчизняне дозвілля дітей цієї категорії. Така організація має забезпечити соціалізацію дитини, тобто, сприяти досягненню кінцевої мети навчання і виховання дитини з особливими потребами – подолання її соціальної недостатності, максимально можливого введенню її в соціум, формуванню у неї здатності жити самостійно.

До критеріїв соціальної значущості педагогічно організованого дозвілля відносимо такі положення:

1. Дозвільна діяльність ґрунтується на теорії культури та охоплює широку сферу соціально-культурної практики дітей з особливими потребами. Дозвілля є частина культури, яка забезпечує дітей ціннісними орієнтаціями. Формований спосіб дозвілля впливає на спосіб життя і протистоїть соціальним, антикультурним проявам.

2. Сфера дозвільної практики – це засіб пізнання життя. З життєвого матеріалу діти з особливими потребами відтворюють образи (прообрази) життя відповідно до своїх уявлень про неї, розширюють знання про життя.

3. Організоване дозвілля має включати систему різноманітних соціальних ролей, положень і відносин, мати комунікативну зарядженість, забезпечувати міжвіковим партнерством, отже, і досвідом різних соціальних сил, перемогами дружньої свідомості. Дозвілля примиряє «непримиренних», знімає чи вкорочує дистанції взаємодії. Комунікативна роль дозвілля дітей з особливими потребами має велике виховне значення. У цьому плані, спільне дозвілля дітей, які мають норму психічного розвитку та дітей з особливими потребами, виступає перспективною формою роботи, що сприяє формуванню емпатії та толерантного відношення, що сприяє розвитку інклюзивної культури.

4. Сфера дозвілля створює причини самопізнання, перевірки себе, оскільки надає дітям з особливими потребами великий простір самовираження, самодіагностики.

5. Дозвілля здатне забезпечити атмосферу істинної демократії та свободи, воно орієнтує індивіда на правильне використання своєї свободи, культури свободи.

Таким чином, організація вітчизняного дозвілля дозволяє дітям з особливими потребами реалізувати себе та свою потребу у спілкуванні, можливість побачити навколишній світ, зустрітися з людьми, що переживають подібну ситуацію, та зрозуміти, що їм доступно якщо не всі, то майже все.

Висновки. Отже, вітчизняне дозвілля являється потужним засобом соціалізації дітей, зокрема дітей з обмеженими можливостями. Мета процесу соціалізації засобами вітчизняного дозвілля – це гармонійне входження індивіда в соціальне середовище, засвоєння ним системи і цінностей суспільства, які дозволяють йому успішно функціонувати як його члена. Соціалізація дітей у сфері дозвілля служить розвитку самосвідомості, у процесі якого дитина виробляє власні цінності та орієнтації, що призводять до особистісного вибору професійної діяльності та способу духовного життя. Виходячи з вищесказаного, можна констатувати, що організоване вітчизняне дозвілля з урахуванням виділених розвиваючих та виховних можливостей може виступати як одна з організаційних форм роботи з дітьми з особливими потребами, і забезпечує їх спеціальною (корекційною) підтримкою, спрямованою на задоволення їх особливих освітніх потреб.

Список використаної літератури

1. Ашиток Н. Соціалізація дітей з особливими потребами в Україні у контексті світових тенденцій розвитку інклюзивної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 23 (2). С. 21–25.
2. Гриньків А. Роль культурно-дозвілдової діяльності у процесах соціалізації дитини. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. 2014. Вип. 33. С. 15-20.
3. Олійник Г. Особливості соціалізації дітей з особливими потребами у сучасному українському суспільстві. *Social Work and Education*. Vol. 7, No. 2. Ternopil-Aberdeen, 2020. С. 178-185.
4. Скляниченко М. В. Організація змістовного дозвілля дітей з особливими потребами в умовах інклюзії. *Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях : матеріали Всеукр. наук-практ. конф., Харків, 22 листоп., 2019 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; [за ред. М. П. Васильєвої]. Харків : ХНПУ, 2019. С. 67–68.*
5. Флегонтова Н. М. Педагогічна організація культурного дозвілля школярів: Навч.-метод. посіб. Київ : Освіта України, 2007. 144 с.

References

1. Ashytok N. Sotsializatsiya ditey z osoblyvymy potrebamy v Ukrayini u konteksti svitovykh tendentsiyrozvytku inklyuzyvnoyi osvity. *Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka*. Kam'yanets'-Podil's'kyy, 2017. Vyp. 23 (2). S. 21–25.
2. Hryn'kiv A. Rol' kul'turno-dozvillyevoi diyal'nosti u protsesakh sotsializatsiyi dytyny. *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny*. Ser. : Filosofiya, pedahohika, psykholohiya. 2014. Vyp. 33. S. 15-20.
3. Oliynyk H. Osoblyvosti sotsializatsiyi ditey z osoblyvymy potrebamy u suchasnomu ukrayins'komu suspil'stvi. *Social Work and Education*. Vol. 7, No. 2. Ternopil-Aberdeen, 2020. S. 178-185.
4. Sklyanychenko M. V. Orhanizatsiya zmistovnoho dozvillya ditey z osoblyvymy potrebamy v umovakh inklyuziyi. *Suchasni realiyi ta perspektyvy sotsial'noho vykhovannya osobystosti v riznykh sotsial'nykh instytutsiyakh: materialy Vseukr. nauk-prakt. konf., Kharkiv, 22 lystop. 2019 r. / Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody ; [za red. M. P. Vasylyevoi]. Kharkiv : KHNPU, 2019. S. 67–68.*
5. Flehontova N. M. Pedahohichna orhanizatsiya kul'turnoho dozvillya shkol'yariv: Navchal'no-metodychnyy posibnyk. Kyiv : Osvita Ukrainy, 2007. 144 s.

ORGANIZATION OF DOMESTIC LEISURE FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS AS A WAY OF THEIR SOCIALIZATION

Leskovets Kateryna – a graduate I (bachelor's) degree specialty 034 «Culturology»,
Rivne State University for the Humanities, Rivne

In the article the author considers the current state of the process of socialization of children with special pedagogical needs. The essence and types of leisure are described. The peculiarities of the organization of domestic leisure of children with special needs are also determined. The article discusses the importance of working with children in this category, as well as the types of leisure that can be used for their socialization.

Key words: children with special needs, socialization, domestic leisure, organization of leisure.

UDC 477.77.2

ORGANIZATION OF DOMESTIC LEISURE FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS AS A WAY OF THEIR SOCIALIZATION

Leskovets Kateryna – a graduate I (bachelor's) degree specialty 034 «Culturology»,
Rivne State University for the Humanities, Rivne

The urgency of the problem is to actualize attention to children with disabilities in order to include them in active social life. In this regard, the field of leisure offers many advantages, as all classes organized here are implemented on a voluntary basis and have the maximum positive impact on such a child.

The research methodology is based on the use of a number of scientific research methods, in particular historical analysis, convention analysis, which helped to identify the positive impact of leisure on this social category of children.

The scientific novelty of the study is to expand the forms and methods of influencing socially disadvantaged categories of the population in order to further their inclusion in socially active life. The practical significance of scientific research is due to the fact that the collected and processed material can be used in further practice of socio-cultural activities with similar categories of children, and therefore the list of forms used in this work helps to expand the arsenal of means that can be used to work with such children.

Key words: children with special needs, socialization, domestic leisure, organization of leisure.

Надійшла до редакції 27.04.2021 р.

ЗМІСТ

ВИТКАЛОВ С.В., ВИТКАЛОВ В.Г. НАУКОВИЙ ПОШУК У ЧАС ВІЙНИ : ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ	3
Розділ I. ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ПРОЦЕСУ	
НАЛИВАЙКО М. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО АВТЕНТИЧНОГО ТАНЦЮ6
ПАСЛАВСЬКИЙ М. КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ ХРИСТИНОПОЛЯ (ЧЕРВОНОГРАДА)	
КІНЦЯ XVIII- XIX СТОЛІТЬ: СПРОБА ІСТОРИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ	12
КОСТЮКОВИЧ І. РІВНЕНЩИНА В СТРУКТУРІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ17
РОМАНЕНКО К. СТАН КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ	
У ВИМІРАХ НОВИХ ПАРАДИГМ	23
ГЛИНЯНЧУК І. МУЗЕЙНА СПРАВА НА РІВНЕНЩИНІ : ДЕЯКІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ28
УДОД К. «ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ» У СТРУКТУРІ КУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ	
(НА ПРИКЛАДІ БЕРЕЗНІВЩИНИ)	34
ПРИЛУЦЬКА О. «ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ» ЯК ФОРМА КУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В	
РЕГІОНІ: НА ПРИКЛАДІ МАЛОЛЮБАШАНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ	39
Розділ II. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТ КУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
ЛУПІЙ Я. СУЧАСНІ ВІРТУАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ В КУЛЬТУРІ І ПРОБЛЕМИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ	
ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ	47
ПІДЦЕРКОВНА Т. МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ	
В УМОВАХ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	52
ПАНЧУК Н. ПОНЯТТЯ «БАЛЕТНА ДРАМАТУРГІЯ» : ГЕНЕЗА ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ56
ФІЛЯРОВСЬКА А. МУЗИЧНІ ФЕСТИВАЛІ РІВНЕНЩИНИ ЯК ЧИННИК ЗМІНИ СТАВЛЕННЯ	
ДО СФЕРИ ВІЛЬНОГО ЧАСУ	62
ЛАКІДА А. КУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ ЯК ЧИННИК ПОШУКУ НОВИХ ФОРМ	
ЙОГО ПРЕЗЕНТАЦІЇ	70
ЛОЙКО А. СПІВПРАЦЯ КЛУБНИХ УСТАНОВ ТА ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ІЗ СІМ'ЄЮ	
(З ДОСВІДУ ВИШНІВСЬКОЇ ОТГ КОВЕЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	76
МАРЧУК Л. ВІТЧИЗНЯНЕ ДОЗВІЛЛЯ В ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОМУ ВИМІРІ81
СТЕПАНЮК І. РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАРОДНОГО ТАНЦЮ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ85
СЕМЕНЮК Т., ГЛУЩУК О. ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ ЯК КОМПОНЕНТ В ОРГАНІЗАЦІЇ ІВЕНТІВ89
Розділ III. ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ	
КОБРИН Н. МОТИВАЦІЙНІ Й ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ	
ДІЯЛЬНОСТІ НА «СЛУХАННІ МУЗИКИ» В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	95
СТЕПАНОВА Т. УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ТАНЕЦЬ ЯК ЗАСІБ	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	101
ЧИЖ К. СУЧАСНІ ДІТИ : СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ РІЗНИХ ФОРМ РОБОТИ З НИМИ107
ЛЕСКОВЕЦЬ К. ОРГАНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ	
ПОТРЕБАМИ ЯК ШЛЯХ ЇХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ	114
Розділ IV. РЕЦЕНЗІЇ, ОГЛЯДИ, ПОВІДОМЛЕННЯ	
КЕПІН Д. ПЕРЕСОПНИЦЯ МУЗЕЙНА121

CONTENTS

<i>VYTKALOV S., VYTKALOV V.</i> SCIENTIFIC SEARCH IN WAR: INSTEAD OF FOREWORD	3
Part I. HISTORICAL RETROSPECTIVE OF THE CULTURAL AND ARTISTIC PROCESS	
<i>NALYVAIKO M.</i> HISTORICAL ASPECTS OF THE UKRAINIAN AUTHENTIC DANCE DEVELOPMENT	6
<i>PASLAVSKY M.</i> CULTURAL AND ARTISTIC LIFE OF CHRISTINOPOL (CHERVONOGRAD) OF THE END OF THE EIGHTEENTH-XIX CENTURIES: AN ATTEMPT OF HISTORICAL RECONSTRUCTION	12
<i>KOSTIUKOVYCH I.</i> RIVNE REGION IN THE STRUCTURE OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITY	17
<i>ROMANENKO K.</i> THE STATE OF CULTURAL LIFE OF THE DNIPROPETROVSK REGION IN THE DIMENSIONS OF NEW PARADIGMS	23
<i>HLYNIANCHUK I.</i> MUSEUM AFFAIRS IN RIVNE REGION: SOME PAGES OF HISTORY	28
<i>UDOD K.</i> MODERN CHILDREN : SPECIFICS OF ORGANIZATION OF DIFFERENT FORMS OF WORK WITH THEM	34
<i>PRYLUTSKA O.</i> «GREEN TOURISM» AS A FORM OF CULTURAL ACTIVITY OF THE POPULATION IN THE REGION: ON THE EXAMPLE OF MALOLIUBASHAN VILLAGE COUNCIL	39
Part II. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT OF CULTURAL CREATIVITY	
<i>LUPIY Y.</i> MODERN VIRTUAL COMMUNICATIONS IN CULTURE AND PROBLEMS OF SELF-REALIZATION OF CREATIVE PERSONALITY	47
<i>PIDTSEKOVNA T.</i> MANAGEMENT OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITY IN THE REGION UNDER CONDITIONS OF MODERN SOCIAL TRANSFORMATIONS	52
<i>PANCHUK N.</i> THE CONCEPT OF «BALLET DRAMA» : GENESIS AND WAYS OF DEVELOPMENT	56
<i>FILIAROVSKA A.</i> RIVNE REGION MUSIC FESTIVALS AS A FACTOR OF ATTITUDE CHANGE TO THE FIELD OF LEISURE TIME	62
<i>LAKIDA A.</i> CULTURAL POTENTIAL OF THE REGION AS A FACTOR OF SEARCHING NEW FORMS OF ITS PRESENTATION	70
<i>LOIKO A.</i> COOPERATION OF CLUB INSTITUTIONS AND EDUCATIONAL INSTITUTIONS WITH THE FAMILY (FROM THE EXPERIENCE OF VYSHNIVSKA OTG KOVELSKY DISTRICT OF VOLYN REGION)	76
<i>MARCHUK L.</i> DOMESTIC LEISURE IN THE HISTORICAL AND CULTURAL	81
<i>STEPANIUK I.</i> REGIONAL FEATURES OF FOLK DANCE ON THE TERRITORY OF UKRAINE	85
<i>SEMENYUK T., GLUSHCHUK O.</i> THE ATREFICATION AS AN IMPORTANT COMPONENT IN THE ORGANIZATION OF EVENTS	89
Part III. PEDAGOGICAL PROBLEMS OF MODERN HIGH SCHOOL	
<i>KOBYRN N.</i> MOTIVATIONAL AND TECHNOLOGICAL ASPECTS OF EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITIES AT «LISTENING TO MUSIC» IN THE CONTEXT OF MODERN SOCIETY	95
<i>STEPANOVA T.</i> UKRAINIAN FOLK DANCE AS A MEANS OF NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION	101
<i>CHYZH K.</i> MODERN CHILDREN: SPECIFICS OF ORGANIZATION OF DIFFERENT FORMS OF WORK WITH THEM	107

LESKOVETS K. ORGANIZATION OF DOMESTIC LEISURE FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS AS A WAY OF THEIR SOCIALIZATION	114
--	------------

Part IV. SUMMARIES, REVIEWS, REPORTS

KEPIN D. PERESOPNYTSYA MUSEUM	121
--	------------

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

АЛЬМАНАХ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА «АФІНА» КАФЕДРИ ІВЕНТ-ІНДУСТРІЙ,
КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА МУЗЕЄЗНАВСТВА РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

ВИПУСК 21

Наукове редагування і коректура – *проф. Виткалов В.Г.*
Упорядкування, верстка та макет – *Виткалов С.В., Федорук Л.М.*
Відповідальний за випуск – *Виткалов В.Г.*

Підписано до друку 10.06.2022. Замовлення № 38/4.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк.14.37. Наклад 100 прим.

Адреса редакції: м. Рівне, вул. С. Бандери, 12
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра івент-індустрій, культурології та музеєзнавства. Тел. 0 (362) 63-42-62

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альм. наук. т-ва «Афіна» кафедри івент-індустрій,
культурології та музеєзнавства РДГУ. Вип. 21 / За ред. проф. В. Г. Виткалова. Рівне : РДГУ, 2021. 126 с.

*Свідотство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстрованого Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.*

ISBN 978-966-8424-77-9

**ББК 71.0
УДК 08:168.522**

Видавничі роботи: ФОП Брегін А.Р
свідотство про державну реєстрацію ААБ № 750918 від 20.11.2012 р.
33009, м. Рівне, вул. Біла, 53, Г 2.
Адреса редакції: 33000, Україна, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12,
Рівненський державний гуманітарний університет,
Кафедра івент-індустрій, культурології та музеєзнавства